

Boombeheerplan Oude IJsselstreek

Foto: Franeker Courant

gemeente
Oude IJsselstreek

Team Beheer Openbare Ruimte
Juli 2022

Inhoud

Begrippenlijst	4
1 Inleiding	6
1.1 Motivatie.....	6
1.2 Doelstelling.....	6
1.3 Werkwijze	6
1.4 Leeswijzer.....	6
2 Huidige kwaliteit en beheer	7
2.1 Bomenrijke gemeente.....	7
2.2 Soortensamenstelling	7
2.3 Onderhoudstoestand	8
2.4 Waarom snoeien we bomen?.....	9
2.5 Waarom kappen we bomen?.....	10
3 Wettelijke kaders.....	11
3.1 Zorgplicht	11
3.2 Wet natuurbescherming	11
3.3 Bomenverordening.....	11
3.4 Bestemmingsplan	12
4 Beheervisie	13
4.1 Ambitie	13
4.2 Strategie	13
5 Beheermaatregelen.....	15
5.1 Zorgvuldig beheer	15
5.1.1 Deelgebieden	15
5.1.2 VTA controles	15
5.1.3 Onderhoudstoestand	15
5.1.4 Ontbrekende bomen	15
5.2 Onderhoud bomenbestand.....	17
5.2.1 Onderhoud.....	17
5.2.2 Begeleidingssnoei.....	17
5.2.3 Vervangen van risicobomen.....	18
5.3 Ruimtelijke ontwikkeling en aanplant algemeen.....	20
5.3.1 Bomen en nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen	20
5.3.2 Aanplant algemeen.....	21
5.4 Bescherming van bomen.....	23
5.4.1 Juridische bescherming.....	23
5.4.2 Opstellen BomenEffectAnalyse.....	23
5.4.3 Handhaving bij illegale kap en niet naleven herplant.....	23

5.5	Aanpak van probleemsituaties.....	25
5.5.1	Overlastbeoordelingen.....	25
5.5.2	Bestrijden ziekten en plagen.....	25
5.5.3	Schade door bomen.....	25
6	Communicatie over beheer en onderhoud.....	27
6.1	Regulier onderhoud.....	27
6.2	Kappen van bomen.....	27
6.3	Aanplant van bomen.....	27
6.4	Overlast.....	27
6.5	Samenwerking.....	27
7	Financiële uitwerking.....	28
7.1	Financieel overzicht.....	28
7.2	Resultaat doorrekening.....	28
7.3	Aanpak achterstand.....	29
7.4	Areaaluitbreiding.....	29
	Bijlage 1 Gebiedsindeling Oude IJsselstreek.....	31
	Bijlage 2: Takvrije zones.....	32
	Bijlage 3 Matentabel bomen.....	33
	Bijlage 4 Beleid ten aanzien van klachten over bomen.....	34
	Bijlage 5 Uitgangspunten bomen in relatie tot zonnepanelen.....	36
	Bijlage 6 Bronvermelding.....	37

Begrippenlijst

Begrip	Uitleg
Aftakelingsfase	De aftakelingsfase is een ontwikkelingsstadium van een boom waarin meer hout afsterft dan er nieuw bijgroeit omdat de boom de ouderdomsfase heeft bereikt.
Benchmark	Benchmarking is een manier om de prestaties van een organisatie te vergelijken met die van (vergelijkbare) andere organisaties. Het is een diepgaand vergelijkend onderzoek waarbij de bedrijfsprestaties en achterliggende processen worden onderzocht.
Besteksadministratie & Standaard RAW bepalingen	Een bestek is de omschrijving van een uit te voeren werk, inclusief de bijbehorende administratieve, juridische en technische bepalingen, materialen en uitvoeringsvoorwaarden. De afkorting RAW staat hierbij voor Rationalisatie en Automatisering Grond-, Water- en Wegenbouw.
Biodiversiteit	Biodiversiteit is de term die wordt gebruikt om de verscheidenheid van het leven binnen een bepaald gebied aan te duiden. Het gaat om de verschillende soorten planten, dieren, micro-organismen en schimmels, het genetisch materiaal dat zij bevatten, de levensgemeenschappen die zij vormen en de ecosystemen waarin zij leven.
Bomenbestand of Boomsortiment	Een overzicht van alle bomen per boomeigenaar, geordend per soort, aantal en/of grootte.
Dunning	Bij dunnen gaat het binnen een bos om het uitdunnen, dat wil zeggen het weghalen van een deel van de bomen, binnen dit bos. Hiermee wordt de groeiruimte van de blijvende bomen in het bos vergroot omdat er letterlijk meer ruimte is, ondergronds maar er kan ook meer licht door de kronen doordringen.
Ecologisch onderzoek	Met een ecologisch onderzoek breng je de planten en dieren in een gebied in kaart.
Extrapolatie	Extrapolatie is het op basis van gegevens uitspreken van verwachtingen over iets waarvan je geen gegevens hebt. Dit doe je door middel van het uitbreiden van een reeks getallen met punten die buiten die reeks liggen.
Fijnstof	Fijnstof is een mengsel van microscopisch kleine vaste deeltjes. Fijnstof is een vorm van luchtvervuiling die ernstige gezondheidsklachten kan veroorzaken.
Habitat	Een habitat wordt ook wel het "leefgebied" genoemd en omvat alle mogelijke plaatsen waar een bepaalde diersoort voorkomt
Inboet	Inboeten is het opnieuw inplanten op plaatsen waar planten of bomen zijn weggevallen.
Inheems	Inheems betekent dat een plant- of diersoort van nature in het gebied voorkomt zonder menselijke invloed. Bij de flora of fauna van een bepaald gebied spreekt men van inheemse soorten als deze er sinds langere tijd (meestal sinds de laatste IJstijd) van nature voorkomen.
Kengetal	Een kengetal is een verhoudingsgetal dat wordt gebruikt om financiële en economische analyses mee te verrichten. Dit is een getal dat op kernachtige wijze een grootte of verschijnsel laat zien.
Knotten	Knotten is het verwijderen van de kruin van een boom. Dit doet wordt met een vaste frequentie uitgevoerd, bijvoorbeeld jaarlijks of iedere drie jaar. Knotbomen zijn al eeuwenlang een vertrouwd beeld in het cultuurlandschap. Bepaalde soorten bomen werden vroeger geknot om gebruikshout te leveren.

Kroonprojectie	De kroonprojectie is de rand van de kroon die op de grond wordt geprojecteerd. Dit geldt als de zone waarin zich gewoonlijk de meeste wortels bevinden. Het is dus schadelijk voor de boom om binnen die zone te graven.
Kroonverankering	Kroonverankering wordt gebruikt om takken of stammen van een boom aan elkaar te verbinden zodat bij uitbreken de tak gezekerd is of om het scheuren of uitbreken van takken tegen te gaan. Doorgaans gaat dit samen met uitlichten (gewicht reduceren) van de kroon zodat voorkomen wordt dat takken helemaal afgezaagd moeten worden.
Noodkap	Een boom kan in aanmerking komen voor noodkap als er sprake is van een acute onveilige situatie. Dit wordt altijd beoordeeld in relatie met de omgeving en door een bevoegd boomcontroleur.
Omgevingsvergunning	Een omgevingsvergunning is een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk en/of een vergunning voor bedrijfsactiviteiten die mogelijke hinder voor mens en milieu zullen veroorzaken (milieuvergunning). Een kapvergunning valt hier ook onder.
Opkroonhoogte	De opkroonhoogte is een maat voor het begin van de kroon. Met snoeien kan de hoogte waarop de kroon van de boom dient te beginnen worden bepaald. Bijvoorbeeld om de onderdoorgang van verkeer van een bepaalde hoogte te garanderen.
Randvoorwaarden	Randvoorwaarden zijn de eisen waaraan moet worden voldaan om een specifiek proces plaats te kunnen laten vinden. Ze geven de grenzen aan die men tijdens het uitvoeren van het proces niet mag overschrijden en vormen zo een kader.
Volwasfase	De volwasfase is de fase waarbij de boom zijn volwassen afmeting heeft gekregen.
Waterlot	Waterloten zijn snelgroeiende twijgen die ontstaan aan een stam van een boom als deze opeens de neiging vertoont zijn bladoppervlakte te herstellen. Dit is een stressreactie van een boom. Tot de mogelijke oorzaken behoren beschadigingen, zware snoei, verandering in de grondwaterspiegel of zuurstoftekort door bodemverdichting.
Wet natuurbescherming	De Wet natuurbescherming is de Nederlandse wet die de bescherming van natuurgebieden, soorten en het bos regelt.
Wortelopslag	Bij sommige houtgewassen ontstaan er knoppen aan de wortels. Als hieruit jonge takken groeien, spreekt men van wortelopslag.

1 Inleiding

Dit boombeheerplan heeft betrekking op het beheer van alle bomen in eigendom van de gemeente Oude IJsselstreek. Hier vallen zowel binnen als buiten de kom alle laan- en straatbomen onder, inclusief de bomen in parken. De bomen in grotere groenobjecten en de bossen worden niet meegerekend omdat deze als bos een vlakeenheid worden beheerd. Het plan bespreekt de lange termijnvisie en de werkwijze op het gebied van snoeien, kappen en planten van bomen. Het boombeheerplan wordt elke tien jaar geëvalueerd en geactualiseerd.

1.1 Motivatie

Bomen zijn van belang voor de gemeente Oude IJsselstreek. Binnen de gemeente staan circa 39.000 geregistreerde bomen. Bomen bij particulieren, in bossen en struwelen zijn niet meegerekend.

Naast het produceren van zuurstof, CO₂ opname, filteren van de lucht, vasthouden van fijnstof en water en een verkoelende werking, versterken bomen veelal de hoofdstructuren binnen de gemeente. Ze werken waarde verhogend op leef- en werkomgeving, en vormen een habitat voor tal van flora en fauna. Hierdoor is aandacht voor duurzaam boombeheer samen met de overige inrichting van de buitenruimte van groot belang.

Het uitgangspunt is te streven naar een duurzaam bomenbestand dat zo efficiënt mogelijk kan worden beheerd. Dit boombeheerplan vormt daarin een hulpmiddel.

1.2 Doelstelling

In dit boombeheerplan wordt de Visie op landschap, natuur en groene kernen verder geconcretiseerd. Het boombeheerplan is gericht op een planmatige uitvoering van de veiligheidscontrole en het onderhoud en aanplant van de bomen, waarmee een veilige en herkenbare boomstructuur van gezonde bomen ontwikkeld wordt en in stand blijft. Dit plan geeft aan welk beheer daarvoor dient te worden toegepast en wat de kosten daarvan zijn.

1.3 Werkwijze

Het beheerplan geeft antwoord op de volgende vragen:

- Hoe geeft de gemeente invulling aan de wettelijke zorgplicht?
- Wat is de huidige kwaliteit van het bomenbestand?
- Hoe moet het bomenbestand duurzaam worden beheerd?
- Wat zijn de kosten van deze manier van beheren?

1.4 Leeswijzer

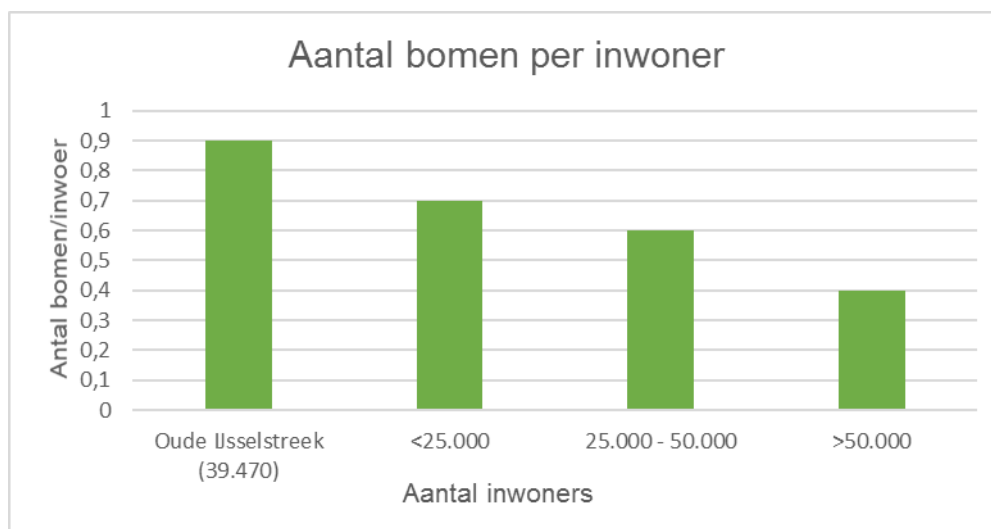
In de hoofdstukken 2 en 3 wordt uitleg gegeven over de geldende wettelijke kaders en geschetst wat de huidige situatie van het bomenbestand is. In navolging daarop wordt in hoofdstuk 4 een beeld geschetst welke kant de gemeente op wil met het beheer van de bomen. En in de hoofdstukken 5 en 6 volgt een uitleg op welke manier dit bereikt wordt.

2 Huidige kwaliteit en beheer

Het bomenbestand van de gemeente is geanalyseerd op basis van al bekende gegevens uit het boombeheersysteem. Door een externe partij is een steekproef uitgevoerd met als doel om de kwaliteit van het boombeheer en de bijbehorende kosten inzichtelijk te maken in relatie tot en als benchmark met andere gemeente en landelijke gemiddelden. Deze partij heeft 10% van het bomenbestand (circa 4.000 bomen) gecontroleerd. Extrapolatie van de verkregen data is vervolgens gebruikt om tot betrouwbare uitkomsten te komen voor het totale bomenbestand. Uit deze gegevens komt een aantal zaken naar voren die van belang zijn voor dit beheerplan.

2.1 Bomenrijke gemeente

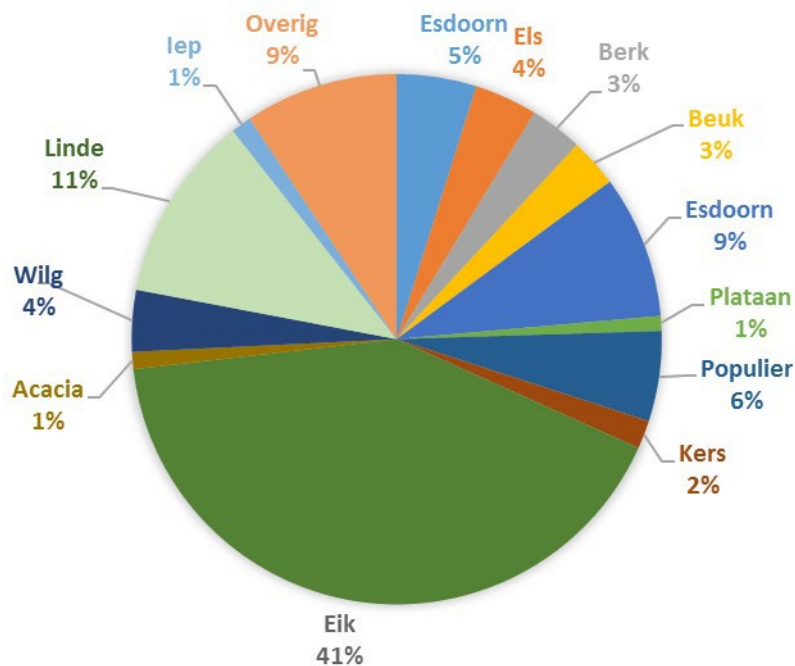
Uit de steekproef komt onder andere naar voren dat de gemeente Oude IJsselstreek te bestempelen is als 'bomenrijk'. Gemeente Oude IJsselstreek heeft met een inwonertal van bijna 40.000 en een bomenbestand van 39.000 een kengetal van 0,9 bomen per inwoner. Ten opzichte van het landelijke gemiddelde blijkt dat gemeenten met een inwonertal tussen 25.000 en 50.000 gemiddeld 0,6 bomen per inwoner beheren (figuur 1). Als kanttekening hierbij geldt dat de gemeente een omvangrijk en bomenrijk buitengebied heeft, wat bijdraagt aan een hoger aantal bomen per inwoner dan het landelijk gemiddelde.

Figuur 1 Aantal bomen per inwoner (Eco Consult, 2020)

2.2 Soortensamenstelling

In de gemeente komen voornamelijk eiken (41%), linden (11%) en essen (9%) voor (zie figuur 2). Dit zijn duurzame bomen die goed aansluiten bij het landschap. Belangrijkste boomsoort is de eik; meer dan een derde van het bomenbestand bestaat uit eiken. Dit is niet verwonderlijk omdat de eik hier van nature voorkomt en een sterke soort is met een hoge levensverwachting. Voor flora en fauna is deze soort ook heel belangrijk. De soort werd en wordt gebruikt voor zijn kwalitatief goede hout en is in het verleden massaal aangeplant. De Achterhoek kenmerkt zich dan ook door de vele eiken. De soortensamenstelling van het bomenbestand laat verder weinig diversiteit zien.

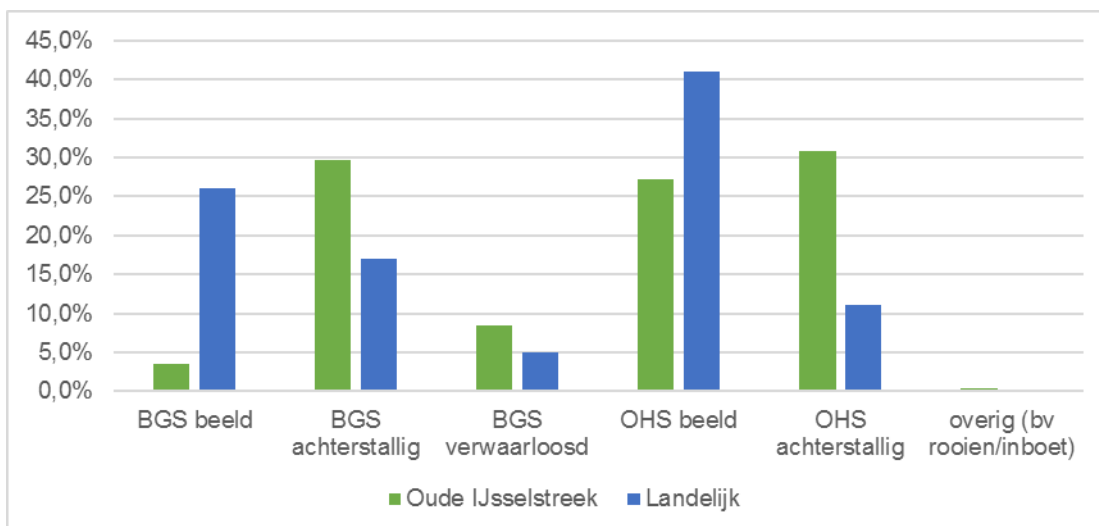

Figuur 2 Soortensamenstelling gemeente Oude IJsselstreek

2.3 Onderhoudstoestand

De onderhoudstoestand en snoeifase (meer uitleg hierover in hoofdstuk 2.4) geven een indicatie van de mate van inspanning die de boom vraagt van het beheer. Bomen in de begeleidingsnoeifase (BGS) kennen een hogere snoeifrequentie dan bomen in de onderhoudsfase (OHS). Bomen met een achterstallig of verwaarloosd boombeeld vergen respectievelijk 1 en 2 snoeibeurten om daarna op basis van een reguliere snoei beheerd te kunnen worden.

Onderstaande figuur 3 'Onderhoudstoestand' laat zien dat er een forse achterstand is binnen het snoeibeheer: twee tot drie keer groter dan volgens het landelijk beeld. Wanneer dit bomen in de onderhoudsfase zijn, kan dat betekenen dat er relatief vaker sprake is van een verhoogd risico op het gebied van boomveiligheid.

Figuur 3 Onderhoudstoestand bomenareaal (Eco Consult, 2020)

2.4 Waarom snoeien we bomen?

Bomen zijn heel belangrijk voor de leefbaarheid van onze omgeving en de biodiversiteit. Het snoeien is een belangrijk middel om bomen in de openbare ruimte samen te laten gaan met alle andere functies die we daar willen. Voor bomen langs wegen en fiets- en/of wandelpaden streeft de gemeente naar bomen met één doorgaande stam en een kroon (bovenste gedeelte van de boom). Ook mogen laaghangende takken geen overlast veroorzaken voor het verkeer of schade maken aan omliggende gebouwen. Voor laanbomen is ook het opgaande karakter van belang. Door te snoeien wordt de ontwikkeling van een doorgaande top/hoofdtak gestimuleerd en worden lage takken verwijderd. Deze manier van snoeien heet begeleidingssnoei.

Als de bomen eenmaal de juiste hoogte hebben, dat wil zeggen de juiste takvrije lengte van de stam waarboven de kroon zich vrij kan ontwikkelen, richt de snoei zich op het voorkomen van schade. Afgestorven takken worden verwijderd en probleemtakken gesnoeid om zo de veiligheid van de omgeving en de gezondheid van de boom te waarborgen. Dit heet onderhoudssnoei.

Begeleidingssnoei

Vanaf de tijd van aanplant tot het bereiken van volwassenheid hebben bomen begeleidingssnoei nodig. Bij de begeleidingssnoei wordt de hoogte van de laagste takken van de kroon bepaald in verband met de vereiste doorrijhoogte langs wegen. Dit wordt de gewenste opkroonhoogte genoemd. Het is niet wenselijk dat laaghangende takken schade veroorzaken aan voorbijgaand verkeer of voor gevaarlijke, onoverzichtelijke situaties zorgen.

De gewenste opkroonhoogte is richtinggevend voor de snoei, daarom noemen we de kroon onder deze hoogte de tijdelijke kroon. Bij aanplant van een jonge boom betekent dit dat praktisch alle takken in de tijdelijke kroon zitten. Uit de tijdelijke kroon worden telkens de dikste takken verwijderd om grote snoeiwonden te voorkomen. Daar waar in de toekomst, vanwege gebruik van de omliggende ruimte, problemen kunnen worden verwacht, kan bij de begeleidingssnoei vroegtijdig sturend worden ingegrepen. Tijdens de begeleidingssnoei worden bij een jonge boom ongezonde, of ongewenste nieuwe takken verwijderd. De snoeifrequentie is meestal een cyclus van drie jaar. Dubbele toppen worden verwijderd omdat één doorgaande stam de minste problemen kent zoals plakoksels, een hele zware zijtak of scheefgroei. Een plakoksel is een verschijnsel waarbij een tak of een zijstam min of meer tegen de hoofdstam 'geplakt' zit. Die takken groeien dus afzonderlijk en hechten niet aan elkaar vast met het risico op uitbreken van de stam of tak. Daarnaast bereikt een boom met zo min mogelijk probleemtakken en (grote) snoeiwonden vaker een hogere leeftijd. De reden hiervoor is dat er minder beschadigingen zijn waardoor schimmels minder kans hebben om de boom te infecteren.

Problemen ontstaan als er te lang wordt gewacht met een snoeibeurt. Wanneer achterstallig onderhoud wordt weggewerkt bij bomen met een mindere conditie, stagneert de groei. De boom zal zich nauwelijks verder ontwikkelen, wat niet past in het gewenste eindbeeld.

Onderhoudssnoei

Als een boom volgroeid is, gaat de snoei over in onderhoudssnoei. De snoei richt zich dan op het voorkomen van schade en ongevallen. Dit is vooral van toepassing bij bomen langs wegen en paden. Redenen voor het toepassen van onderhoudssnoei kunnen zijn: dood hout of gevaarlijke takken in de kroon, beschadiging aan de boom door menselijk toedoen of een vermindering van de groeiruimte van de boom door een verandering van de omgeving. Ook zal er soms nog gestuurd moeten worden in de groei van een aantal takken.

Door lichtgebrek stoot de boom takken af. Deze blijven afgestorven in de boom aanwezig of kunnen naar beneden vallen met alle gevolgen van dien. Takken kunnen scheuren of te zwaar worden en daardoor afbreken. Door het verwijderen van dode takken en het verminderen van het gewicht in zware of slechte takken, wordt de kans op uitbreken weggenomen. Het is gewenst deze takken om de drie tot vijf jaar te snoeien.

Daarnaast is de gemeente als boomeigenaar aansprakelijk voor situaties waarin de boom een gevaar vormt voor zijn omgeving. Eigenaren van bomen hebben juridisch gezien een zorgplicht: zij zijn aansprakelijk voor eventuele schade als een boom of tak valt en een mens (of diens bezit) treft.

Hoewel de kans zeer klein is, komt het regelmatig voor dat omvallende of omwaaiende bomen of takken (dodelijke) slachtoffers maken. We krijgen steeds meer te maken met grillige, onvoorspelbare weertypen. Droogte en lage waterstanden in de zomermaanden hebben ook een grote invloed. Door droogtestress raken bomen gevoeliger voor schimmels en infecties. Onderhoud van de bomen blijft daarom altijd nodig.

2.5 Waarom kappen we bomen?

Soms is alleen snoeien niet meer voldoende om de boom te onderhouden en om deze veilig te houden voor weggebruikers. Een boom leeft en er komt een moment dat de boom gekapt (ook wel vellen of rooien genoemd) moet worden. Er zijn meerdere redenen waardoor bomen kappen soms noodzakelijk is.

Alle levende organismen kunnen ziek worden en bomen dus ook. Bomen in tuinen of in de openbare ruimte krijgen zo nu en dan te kampen met een boomziekte. Dit kunnen schimmels zijn, maar ook bacteriën, virussen of insecten. Als een boom eenmaal is aangetast, is het de vraag of deze nog te behouden is. Is dat niet het geval dan zit er niets anders op dan de boom te ruimen om verdere problemen te voorkomen.

Door extreme weersomstandigheden, of veranderende omstandigheden in de omgeving van de boom, kan de boom verzwakken. Verzwakte bomen worden gevoelig voor plagen en parasitaire soorten.

Natuurlijk is het zo dat niet elke zieke boom moet worden verwijderd. Soms kan de gemeente door de juiste aanpak (bijvoorbeeld snoeien) de ziekte inperken en de boom zo nog een kans geven. Maar als de boom een gevaar op gaat leveren voor de omgeving, dan kan zij als boomeigenaar de boom beter kappen. Dit vanwege de zorgplicht die de gemeente heeft om de openbare ruimte en omgeving veilig te houden.

Een boom kappen gebeurt niet zomaar. Dit gebeurt alleen als er een gegronde reden is dat de boom gekapt moet worden. Voor het kappen van een boom kan een kapvergunning worden geëist. Wanneer een kapvergunning nodig is en onder welke criteria deze wordt verleend staat in de Bomenverordening Oude IJsselstreek. Deze geldt voor zowel particuliere als gemeentelijk bomen.

De belangrijkste en meest voorkomende redenen waarom we als gemeente een van onze bomen moeten kappen is:

- Gevaar: de boom veroorzaakt een gevaar voor de omgeving, omdat er bijvoorbeeld takken uitbreken, of de boom zelf om kan vallen. Vaak komt dit doordat de boom ziek is of oud, of is aangetast door een schimmelaantasting. Bij bestaande infrastructuur kunnen wortels bijvoorbeeld de straat of stoep omhoog drukken. Helaas heeft bij deze redenen het snoeien van de boom geen zin meer. Er is te veel risico dat de boom schade of letsel kan veroorzaken en zo een gevaar vormt. Voor iedere boom die de gemeente om deze redenen moet kappen wordt een nieuwe jonge boom geplant.
- Ruimte: het komt soms voor dat een gezonde boom niet behouden kan blijven in een ruimtelijke ontwikkeling, zoals de bouw van huizen of de aanleg van een weg. Deze ontwikkelingen zijn dan belangrijker voor de samenleving dan het behoud van de boom. Er wordt compensatie van de gekapte bomen in het plan verwerkt. Als onderhoud of inpassing van de boom niet afdoende is, dan wordt er toch een kapvergunning toegekend. Ook bij waardevolle bomen

3 Wettelijke kaders

In dit hoofdstuk wordt de juridische bescherming van bomen beschreven. Dit is een belangrijk onderdeel omdat alle bomen een eigenaar hebben: een privépersoon of een organisatie zoals een bedrijf, natuurorganisatie of een overheid zoals de gemeente Oude IJsselstreek. Een eigenaar mag veelal zelf bepalen wat hij/zij met het eigendom doet. Omdat bomen van maatschappelijk belang zijn en de gemeente Oude IJsselstreek bomen belangrijk vindt, is er regelgeving over het verwijderen oftewel kappen van bomen. Door deze juridische bescherming is het mogelijk om te handhaven op het verdwijnen van bomen.

3.1 Zorgplicht

Voor alle bomen geldt een zorgplicht. De zorgplicht houdt in dat de boomeigenaar verplicht is om alle redelijke maatregelen te nemen om te voorkomen dat zijn bomen schade toebrengen aan anderen. Om aansprakelijkheidsstelling te kunnen weren, moet aangetoond worden dat zorgvuldig met het bomenbestand is omgegaan. De meeste bomen van de gemeente Oude IJsselstreek staan in de openbare ruimte, daarom is de zorgplicht erg belangrijk. Echter, zorgplicht is een complexe term, omdat in de wet nergens opgenomen is dat er een plicht geldt om je bomen goed te verzorgen; maar het wel als maatschappelijke plicht gezien wordt (van Zinderen, 2011). Binnen de zorgplicht worden drie zorgplichtvormen onderscheiden:

- Algemene zorgplicht: Er moet regulier en regelmatig onderhoud aan de bomen worden uitgevoerd. De eigenaar van de boom moet hierbij de noodzakelijke controle, zorg, en onderhoud uitvoeren. Dit onderhoud moet worden vastgelegd en waar nodig moeten maatregelen worden getroffen.
- Verhoogde zorgplicht: Bomen die op een gevaar zettende plaats staan (bijvoorbeeld langs drukke wegen of pleinen waar korte tijd veel mensen verblijven) waar veel schade kan ontstaan wanneer takken afbreken of wanneer de boom omvalt moeten vaker gecontroleerd worden. Waar nodig zal ook hier aansluitend onderhoud uitgevoerd moeten worden met eventuele maatregelen.
- Onderzoeksplicht: Als uit een boomveiligheidscontrole blijkt dat een boom een zichtbaar gebrek heeft, kan het zo zijn dat aanvullend onderzoek nodig is met passend onderhoud en aanvullende maatregelen.

3.2 Wet natuurbescherming

De Wet Natuurbescherming heeft als doel het voortbestaan van beschermde plant- en diersoorten en de instandhouding van natuurgebieden als onderdeel van het Natura2000 netwerk, het GeldersNatuurNetwerk en de houtopstanden groter dan 1000m². De uitvoering van de Wet Natuurbescherming is de verantwoordelijkheid van de provincie Gelderland (in het geval van het gebied Oude IJsselstreek).

Bij het voldoen aan de zorgplicht wil de gemeente voorkomen dat ze handelt in strijd met de Wet natuurbescherming. Dit gebeurt door tijdig ecologisch onderzoek te doen naar aanwezigheid van beschermde soorten in te vellen of te snoeien bomen en de directe omgeving¹.

3.3 Bomenverordening

De gemeente Oude IJsselstreek heeft een bomenverordening. Hierin is vermeld hoe de gemeente Oude IJsselstreek de bescherming van houtopstanden regelt en onder welke voorwaarden de omgevingsvergunning voor velling wordt afgegeven.

De exacte regels zijn na te lezen in de Bomenverordening Oude IJsselstreek. Deze is te vinden op de website van de gemeente.

3.4 Bestemmingsplan

Een gemeentelijke taak is zorgen voor een goede ruimtelijke ordening. Dit wordt vormgegeven in het bestemmingsplan. Het bestemmingsplan geeft aan met vlakken en bijbehorende regels waarvoor ruimte, of dit nu in privé-eigendom of overheidseigendom is, is bestemd oftewel bedoeld. Alle bestemmingsplannen zijn te vinden op www.ruimtelijkeplannen.nl.

Voorbeelden van bestemmingen in de plannen van de verschillende kernen is de bestemming groen. De naam zegt het al: die ruimte is bedoeld voor een groene invulling. In het bestemmingsplan voor het buitengebied (Buitengebied Oude IJsselstreek 2017) kennen we ook de bestemming bos en de bestemming natuur. Dit is de doorvertaling van het behoud van ruimte voor bossen en natuurgebieden zoals ook de Wet Natuurbescherming tot doel heeft.

Daarnaast kent het bestemmingsplan gebiedsaanduidingen. De gebiedsaanduidingen zijn een set regels die over de vlakken, oftewel de hoofdbestemming, heen liggen. De gebiedsaanduidingen hebben als doel om landschappelijke waarden te behouden. De gebiedsaanduidingen die gemeente Oude IJsselstreek kent zijn: openheid, reliëf, vegetatie, houtwal en zandwegen. De set regels die bij de gebiedsaanduidingen horen zijn exact na te lezen in het geldende bestemmingsplan op de exacte locatie. Voor dit bomenbeheerplan worden de gebiedsaanduidingen met de betreffende regel die betrekking heeft op bomen hieronder kort toegelicht:

- Op locaties met gebiedsaanduiding openheid: bebossing van gronden is hier niet zonder vergunning toegestaan.
- Op locaties met gebiedsaanduiding vegetatie: bebossing en vellen van bomen of ernstig beschadigen van bomen waardoor ze doodgaan is niet zonder vergunning toegestaan.
- Op locaties met gebiedsaanduiding houtwal: vellen van bomen of ernstig beschadigen van bomen waardoor ze doodgaan is niet zonder vergunning toegestaan.

Deze gebiedsaanduidingen geven dus bescherming aan bomen en houtopstanden. Dit betekent overigens niet dat waar geen van deze gebiedsaanduiding aanwezig is, men vrij is om een boom te kappen. De Bomenverordening Oude IJsselstreek geldt namelijk overal. Beide juridische beschermingen zijn van belang om duidelijk en transparant te kunnen communiceren over welke bomen, op welke locaties zijn beschermd en indien nodig daar handhaving op in te kunnen zetten.

Met de ingang van de Omgevingswet vervallen bestemmingsplan en bomenverordening en gaan samen op in het Omgevingsplan. Hoe de regelgeving rondom bomen en landschap er dan uit gaat zien is nog niet bekend. Het bestemmen door middel van vlakken blijft en dat daarnaast een versie van de gebiedsaanduidingen binnen het Omgevingsplan wordt toegevoegd, ligt voor de hand.

4 Beheervisie

4.1 Ambitie

De ambitie van de gemeente (bron: Visie op landschap, natuur en groene kernen) is de ontwikkeling van een duurzaam, gezond en gevarieerd bomenbestand om het groene karakter van de gemeente te behouden en te versterken. Dit zorgt ervoor dat bomen hun functies goed kunnen vervullen, zowel nu als in de toekomst en een optimale bijdrage leveren aan de kwaliteit van de woonkernen en het landschap. Daarbij wordt ingespeeld op het intensieve gebruik van openbare ruimte en de gewenste ruimtelijke kwaliteit. Het accent ligt op kwaliteit van het bomenbestand; kwantiteit wordt bewaakt door het hanteren van het kengetal van minimaal één boom per inwoner.

Vertaling van deze ambitie houdt in dat het boombeheer is gericht op:

- Duurzaamheid: heeft betrekking op de kwaliteit van het bomenbestand. Een bomenbestand waarin bomen tot volle wasdom kunnen komen en oud kunnen worden, zonder dat ze zwaarwegende overlast (gaan) veroorzaken. De juiste boom op de juiste plaats.
- Gezondheid: streven naar een bomenbestand in een goede conditie met beperkte ziekte.
- Variatie: een gevarieerd bomenbestand zorgt voor meer biodiversiteit, minder kans op ziekten en plagen en een afwisselend (straat)beeld.

Een veilig bomenbestand dat op kostenefficiënte wijze in stand te houden is, geldt als randvoorwaarde. Begeleidings- en onderhoudssnoei vindt plaats om de bomen in te passen binnen de gestelde randvoorwaarden en om de bomen vitaal oud te laten worden zonder dat ze (ernstige) hinder veroorzaken. De betekenis en waarden van bomen draagt de gemeente op een actieve manier uit naar de samenleving.

Levensverwachting

Om duurzaamheid en gezondheid te realiseren moeten bomen bij aanplant voldoende bovengrondse en ondergrondse ruimte krijgen. Dit betekent dat bomen bij aanplant worden voorzien van groeiomstandigheden waardoor zij minstens een leeftijd van vijftig jaar zouden moeten kunnen bereiken in goede gezondheid.

Toekomstbestendig

De afgelopen decennia is een verandering in het klimaat zichtbaar. Het openbare groen krijgt een steeds belangrijkere rol in het creëren van een klimaatbestendige omgeving. Daarom is de gemeente Oude IJsselstreek zuinig op haar bomen en hecht een zeer grote waarde aan de bomen in de openbare ruimte. De gemeente is een groene en duurzame gemeente en bomen dragen daaraan bij. Bomen zijn geen vervangingsproduct maar vormen structurele onderdelen in de openbare ruimte.

De gemeente voorkomt hinder bij nieuwe aanleg, beheert haar bomen goed, maar pleit er ook voor dat inwoners zowel de lusten als lasten van bomen moet accepteren.

4.2 Strategie

De ambities krijgen een vertaling naar een strategie en de uitvoering daarvan. De strategie en terminologie is per onderdeel verder uitgewerkt in hoofdstuk 5. De volgende uitgangspunten worden gehanteerd:

1. Gegevensbeheer bomenbestand
 - Regelmatige controle van alle bomen
 - Frequent (minimaal jaarlijks) controleren van bomen met een verhoogde gevaarzetting en attentiebomen
 - Nader onderzoek naar potentieel gevaarlijke gebreken, ziekten en plagen
 - Treffen van adequate maatregelen in gevaarlijke situaties
 - Registratie van onderzoeksgegevens en uitgevoerde onderhoudsmaatregelen.

- Registratie van gemeentelijke bomen die niet zijn ingetekend, maar wel een risico kunnen vormen.
2. Onderhoud bomenbestand
 - Zorgvuldig toekomstgericht beheer en onderhoud.
 - Begeleidings snoei van de boom gericht op veiligheid en het verkrijgen van een goed ontwikkelde kroon en de vereiste takvrijestamlengte.
 - Vervanging van risicobomen en lanen.
 3. Ruimtelijke ontwikkeling en aanplant algemeen
 - Aanplant gericht op duurzame ontwikkeling en een gevarieerd bomenbestand.
 - Intensieve verzorging gericht op goed laten aanslaan.
 4. Bescherming van bomen
 - Kwalitatief goede bomen zo lang mogelijk behouden en instandhouding van beschermde of beeldbepalende bomen
 - Tijdig op laten stellen van een BomenEffectAnalyse
 - Gedegen overlast-beoordelingen uitvoeren
 - Handhaving bij illegale kap en niet naleven herplant.
 5. Aanpak van probleemsituaties
 - Handswijze bij overlast door bomen of organismen in bomen die overlast veroorzaken of een gevaar voor de volksgezondheid vormen.
 - Bestrijden van ziekten en plagen die het bomenbestand of de volksgezondheid bedreigen.
 - Schade door gemeentelijke bomen

5 Beheermaatregelen

5.1 Zorgvuldig beheer

Om invulling te geven aan de algemene en verhoogde wettelijke zorgplicht worden bomen periodiek op een systematische wijze gecontroleerd. De uitgangssituatie is dat elke boom één keer per drie jaar wordt gecontroleerd. Bomen met een verhoogde gevaarzetting (drukke wegen, pleinen, bekende gebreken etc.) moeten één keer per jaar worden gecontroleerd. Door middel van deze controles worden gebreken en risico's tijdig gesignaleerd, geregistreerd en indien nodig opgelost.

5.1.1 Deelgebieden

Om elke boom één keer per drie jaar te controleren en daarna te onderhouden is het gebied van gemeente Oude IJsselstreek in drie delen verdeeld. Daarbij is niet gekeken naar de grootte van het gebied, maar naar de hoeveelheid bomen per gebied. Dit komt neer op ongeveer 12.000 bomen per jaar. De indeling van de deelgebieden is te vinden in bijlage 1.

5.1.2 VTA controles

Bij een Visual Tree Assessment (VTA) oftewel een visuele boomveiligheidscontrole wordt de boom rondom gecontroleerd op zichtbare gebreken in de kroon, stam en wortelaanlopen eventueel met hulp van houten hamer en prikstok.

Om de in hoofdstuk 3 genoemde aansprakelijkheidsstelling te kunnen weren, moet aangetoond worden dat zorgvuldig met het bomenbestand is omgegaan. In de praktijk betekent dit dat de volgende gegevens van elke boom overlegd moeten kunnen worden:

- Locatie van de boom
- Met welke regelmaat de boom wordt gecontroleerd en waarom
- Op welke datum en door wie de boom in kwestie voor het laatst is gecontroleerd
- Wat die controle precies inhield
- Wat daarbij is geconstateerd
- Of maatregelen getroffen moeten worden naar aanleiding van het geconstateerde en wat de urgentie daarvan is
- De afhandeling van de controle: welke maatregelen zijn getroffen en wanneer.

Bomen met een zichtbaar gebrek die nog geen verhoogd risico opleveren, worden aangemerkt als attentieboom en worden één keer per jaar gecontroleerd.

Als de omvang en/of de oorzaak van een geconstateerd gebrek niet duidelijk is kan nader onderzoek worden aanbevolen. Met het onderzoek wordt vastgesteld of en in hoeverre er een verhoogd risico is. Is er daadwerkelijk een verhoogd risico dan wordt bekeken of dit aanvaardbaar is, of (en op welke wijze) het is weg te nemen of te verkleinen. Afhankelijk van de resultaten van het nader onderzoek kan het nodig zijn te snoeien, te rooien of andere speciale maatregelen te treffen.

5.1.3 Onderhoudstoestand

De VTA-rapportage levert informatie welke bomen om veiligheidsredenen gesnoeid moeten worden. Daarnaast moet inzichtelijk zijn wat de onderhoudstoestand is van de bomen. De benodigde snoei is afhankelijk van de omgeving zoals de standplaats, de gevaarzetting, de gewenste doorrijhoogte en conditie van de boom.

Daarnaast hebben enkele lanen intensiever onderhoud nodig (lanen met Amerikaanse eiken of niet gedunde lanen bijvoorbeeld). De benodigde onderhoudsfrequentie ligt bij oudere bomen in zulke lanen hoger aangezien er door lichtgebrek snel dood hout wordt gevormd. Deze lanen worden geregistreerd en één keer per twee jaar gesnoeid.

5.1.4 Ontbrekende bomen

Het totaal aantal geregistreerde bomen in de gemeente Oude IJsselstreek is ca. 39.000. In het verleden is de registratie niet altijd voldoende geweest waardoor er op plekken wel bomen staan, maar

deze in de registratie ontbreken. Daarnaast is in het verleden besloten dat bomen in groenstroken en bosjes behoren tot de landschappelijke elementen en anders beheerd moeten worden dan de reguliere laan en straatbomen. Toch kunnen deze bomen een veiligheidsrisico vormen voor het wegverkeer als een dergelijk element langs een weg of fietspad staat. Daarom moeten de bomen in de randen (boomlengte vanuit de rand) wel opgenomen worden in de VTA-controle en aan de hand daarvan onderhouden worden. Het gaat in totaal naar schatting om 5.000 tot 10.000 bomen die nog niet ingetekend zijn. Bomen in bossen en struwelen met een oppervlakte groter dan 100m² worden als vlakbestand geregistreerd en onderhouden. Bomen die een duidelijk laanverband volgen worden als laanboom geregistreerd. Het intekenen en registreren van de ontbrekende bomen wordt in de reguliere snoeirondes meegenomen.

Werkproces 'Zorgvuldig beheer'

De VTA-controles gebeuren door aantoonbaar gekwalificeerd personeel. De kwalificatie van het personeel bestaat uit een geldig certificaat Boom Veiligheid Controleur (of hoger) met minimaal twee jaar werkervaring.

De registratie van het bomenbestand bestaat uit een boompaspoort per boom die in te zien is door de controleur, snoeier en beheerder. Als tijdens de VTA-controle een boom wordt ontdekt die in de administratie ontbreekt, wordt deze toegevoegd met een boompaspoort. Het eventueel nodige onderhoud wordt direct geregistreerd en meegenomen in de eerstvolgende onderhoudsronde.

Om het nader onderzoek effectief in te zetten worden de bomen, waarbij vanuit de VTA-controle verder onderzoek wordt geadviseerd, eerst door de boombeheerder onderzocht. Als daadwerkelijk blijkt dat nader onderzoek door een boomspecialist nodig is, dan wordt dit extern weggezet bij een European Tree Technician (ETT).

De opname en registratie van VTA, nader onderzoek en onderhoudstoestand zijn gebaseerd op de recentste versie van de 'Standaard RAW bepalingen'.

5.2 Onderhoud bomenbestand

5.2.1 Onderhoud

Na de boomveiligheidscontrole volgt het vereiste onderhoud aan de bomen. Dit houdt in dat de bomen die een risico vormen/snoeibehoefstig zijn, worden gesnoeid of, als dat nodig is, gekapt. Bomen die een aanvaard boombeeld hebben worden niet gesnoeid.

Goed onderhoud is te verdelen in twee categorieën, gebaseerd op de frequentie waarin de diverse werkzaamheden uitgevoerd worden: kort-cyclisch en lang-cyclisch. Het beheer wordt als volgt ingevuld:

Kort-cyclisch onderhoud

Dit gaat over werkzaamheden die jaarlijks worden verricht bij bomen en hun standplaats.

- Het verwijderen van waterlot en wortelopslag om ongewenste wildgroei te voorkomen en met het oog op de sociale en verkeersveiligheid;
- Het knippen van lei- en vormbomen, om de gekozen vorm van de boom te behouden.

Lang-cyclisch onderhoud

Dit betreft werkzaamheden die de gemeente met een vaste frequentie om de paar jaar moet verrichten bij dezelfde bomen.

- Begeleidingssnoei van de boom in de eerste twintig jaar na aanplant naar een definitieve kroon;
- Verwijderen van (een deel van) klimplanten zodra de boom niet meer voldoende geïnspecteerd kan worden;
- Knotten van knotbomen;
- Verwijderen van dood hout, gevaarlijke takken en doorhangende takken.

5.2.2 Begeleidingssnoei

In de jeugdfase van de boom wordt gewerkt aan een goede kroonstructuur en het verkrijgen van een goed ontwikkelde blijvende kroon. Bij de meeste bomen langs doorgaande wegen is voor het eindbeeld van de boom een takvrije stamlengte nodig. Boven een rijweg of fietspad moet minimaal 4,2 m vrije ruimte zijn, boven een voetpad minimaal 3,5 m (zie bijlage 2). In een park kan er qua snoei voor worden gekozen om de boom tot natuurlijke habitat uit te laten groeien.

Begeleidingssnoei wordt eens in de drie jaar uitgevoerd. Bij deze snoeifrequentie is het mogelijk prioriteit te leggen bij het wegnemen van bepaalde takken en het voorkomen van achterstallige of verwaarloosde snoei. Takken met een lagere prioriteit kunnen zo nodig bij een volgende snoeibeurt worden meegenomen.

Kader: het belang van het voorkomen van achterstallig of verwaarloosd onderhoud

Achterstallig en verwaarloosd onderhoud zijn om meerdere redenen erg ongunstig:

- Snoeiwonden zijn relatief groot, met een trage en slechte wondafgrendeling tot gevolg. Slecht afgegrendelde wonden vormen blijvende zorgpunten vanwege de kans op inrotting of infectie.
- Het wegwerken van achterstallig onderhoud is duur (meer en dikker snoeihout, grotere inspanning, hogere storkosten, vaak hoger in de boom en daardoor duurder materieel nodig).
- Vorming van ongewenst reactiehout (waterlot) bij te intensieve snoei.

Achterstallig en verwaarloosd onderhoud moet zo snel mogelijk worden weggewerkt. Regelmatig snoeien werkt hiervoor het beste. Dit heeft de volgende voordelen:

- Door frequent onderhoud efficiënt te plannen, hoeft het geen extra kosten met zich mee te brengen.
- Door jonge bomen elke drie jaar te controleren en te snoeien, kan de ontwikkeling van de boom goed worden gevolgd en achterstallige snoei worden voorkomen.
- Met tijdig snoeien is het mogelijk om het wegnemen van probleemtakken te doseren en te verdelen over enkele snoeibeurten.
- De boom kan door regelmatige snoei zich goed ontwikkelen en wordt zo duurzaam oud.

5.2.3 Vervangen van risicobomen

De insteek van de gemeente is altijd om gezonde bomen zoveel mogelijk te behouden. Wanneer een boom dood is, een niet in te perken risico vormt of aan het aftakelen is wordt hij gekapt. Van aftakeling is sprake als de boom meer dan 1x per jaar een veiligheidscontrole nodig heeft en er geen zicht op herstel is.

Een boom vervangen in een oude laan is niet altijd mogelijk. De boomkronen van de bomen die naast de gekapte boom staan nemen te veel licht weg waardoor de nieuwe boom niet goed kan groeien of in een later stadium onder- en/of bovengronds ruimtegebrek krijgt. Ook de aanwezigheid van kabels en leidingen in de grond kunnen een beperking vormen.

Bij vervanging wordt gelet op (toekomstig) overlast en de potentie om uit te groeien tot volle wasdom. Een herplante boom mag niet binnen de kroonprojectie van een te behouden boom worden geplaatst en de groeiplaats moet zowel boven- als ondergronds afgestemd zijn op de beoogde ontwikkeling van de boom.

Als grote delen van een laan minder vitaal worden, kan besloten worden voor een geheel of gedeeltelijke kap van de laan. Hierdoor ontstaan er aaneengesloten open ruimtes waar jonge bomen in goede groeiomstandigheden weer kunnen uitgroeien tot volwassen bomen. Na kap wordt er zo snel mogelijk weer een vervangende laanbeplanting geplant. Bij reconstructies kan worden afgeweken van deze regel als wordt ingeschat dat de boom (of bomen) niet tot de volgende renovatie kan worden gehandhaafd.

Ten aanzien van verjonging van lanen, wegbeplantingen en bomenrijen hanteert de gemeente als vuistregel dat deze plaatsvindt zodra er meer dan 40% uitval is.

Als een boom/houtopstand direct gevaar oplevert die noodkap noodzakelijk maakt, kan het college van Burgemeester en Wethouders de omgevingsvergunning voor het vellen direct in werking laten treden. Deze regel geldt uiteraard alleen voor bomen waarbij voor het kappen een omgevingsvergunning vereist is. Het besluit om over te gaan tot noodkap wordt zo spoedig mogelijk bekend gemaakt via de reguliere kanalen.

De gemeente heeft op enkele locaties binnen de kernen bomen staan waarvan achteraf blijkt dat ze niet passend zijn op de plantlocatie. Alleen met zeer ingrijpend en arbeidsintensief beheer zijn de bomen in stand te houden zijn. Een voorbeeld hiervan is de Anton Tijdinklaan in Ulft. De bomen zijn 'gekandelaberde' en moeten elke twee jaar opnieuw teruggezet worden. Kandelaberen is het sterk innemen van de kroon, waarbij alle takken van de kroon met 50 tot 80% worden ingekort.

In het verleden geplante bomen die niet (meer) passend zijn voor een plantlocatie en waar noodmaatregelen zijn uitgevoerd of bij bomen die alleen met een noodmaatregel kunnen worden behouden, worden gekapt en vervangen door passende exemplaren. Dit geeft geen vrijbrief om tal van bomen die overlast veroorzaken te kappen omdat ze te veel schaduw geven, over tuinen heen hangen of wortelopdruk geven.

Werkproces 'Onderhoud bomenbestand'

Het onderhoud aan de bomen in het buitengebied wordt in een bestek extern weggezet. Per snoeiploeg moet er minstens één European Tree Worker (ETW) aanwezig zijn. Controle op de snoeiwerkzaamheden gebeurt door een ter zake deskundig persoon (opleidingsniveau ETT).

De bomen binnen de kernen worden gesnoeid door het eigen personeel. In de wintermaanden zal de buitendienst van de gemeente het waterlot en de wortelopslag verwijderen en de vorm-, knot- en gekandelaberde bomen snoeien. Locaties die extra begeleidings snoei nodig hebben en een deel van het (achterstallige) onderhoudssnoei worden ook door eigen personeel uitgevoerd.

Kapvergunningen voor bomen van particulieren en de gemeente worden altijd gepubliceerd. De kapvergunning voor bomen van de gemeente worden daarnaast ook altijd beoordeeld en getekend door de wethouder. In geval van een noodkap wordt de boom na constatering van het gebrek direct gekapt en wordt de kapaanvraag achteraf gepubliceerd. Het risico is in deze gevallen te groot om de procedure voor een kapvergunning af te moeten wachten.

De beslissing of er op de plek van een gekapte boom een nieuwe boom wordt geplant, neemt de boombeheerder of een ter zake deskundig persoon.

Het vervangen van minder vitale lanen, bomen op verkeerde locaties en lanen die gedund moeten worden projectmatig opgepakt en per situatie wordt hierover een beslissing genomen, altijd in samenspraak met direct belanghebbenden en een professionele achterban. Dit geldt ook voor bomen die alleen met arbeidsintensief beheer te behouden zijn. Hierover wordt per geval een beslissing genomen. In nieuwe gevallen van overlast wordt de maatregel 'kandelaberen' niet meer toegepast.

5.3 Ruimtelijke ontwikkeling en aanplant algemeen

5.3.1 Bomen en nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen

In het proces van nieuwe ruimtelijke ontwikkeling spelen veel factoren een rol die van belang zijn voor de uiteindelijke inrichting. De stijging van de gemiddelde temperatuur brengt extremer weer met zich mee: extreme buien, hitte en langdurige droogte. Het resultaat: wateroverlast en hittestress. Meer groen in de stedelijke omgeving vermindert dit effect en zorgt voor een betere waterberging. Klimaatveranderingen gaan ook gepaard met nieuwe ziekten en plagen en huidige plagen worden extremer. Denk bijvoorbeeld aan de eikenprocessierups. Een eenduidig boomsortiment is vatbaarder voor ziekten en plagen dan een gevarieerd sortiment. Het afwisselen van boomsoorten maakt de soort minder vatbaar voor ziekten en het voorkomt grote overlast door plaaginsecten.

Door vroegtijdig in het proces van ruimtelijke ontwikkeling te adviseren kunnen veel problemen met bomen in de volwasfase worden voorkomen. Dat proces begint bij het maken van een ontwerp waarin bomen zijn geplant. Tijdens het proces van ontwerp is het belangrijk om toekomstgericht en klimaat adaptief te handelen, zeker als het gaat om inrichting plantplaats en soortkeuze. Voldoende toekomstige bovengrondse en ondergrondse groeiplaatsruimte zijn essentieel voor een duurzaam bomenbestand waarbij rekening gehouden wordt met o.a. bebouwing, kabels en leidingen en zonnepanelen.

De volgende uitgangspunten worden gehanteerd:

- Binnen ruimtelijke ontwikkelingsprojecten spant de gemeente zich in om aanwezige gezonde bomen duurzaam in te passen. Bestaande, gezonde bomen zijn dus leidend. In geval dit niet mogelijk is, vindt compensatie plaats. Bij aanleg- en bouwwerkzaamheden gelden regels voor bescherming van de aanwezige bomen.
- Bij aanplant van bomen staat kwaliteit centraal; kwantiteit wordt bewaakt door het hanteren van kengetal van het minimaal aantal bomen/inwoner
- Bomen worden bij aanplant voorzien van groeiomstandigheden waardoor zij minstens een leeftijd van 50 jaar kunnen bereiken in goede gezondheid. Waar de ruimte het toe laat wordt gekozen voor een langere omlooptijd;
- Aanplant van bomen vindt plaats volgens de 'matentabel bomen' (bijlage 3) zodat bomen voldoende groeiruimte hebben om uit te groeien tot volwassen en goed functionerende exemplaren
- Bomen worden in principe in volle grond aangeplant; als dit niet mogelijk is, worden passende voorzieningen geregeld.
- Binnen de bebouwde omgeving wordt een breed en gevarieerd sortiment aan bomen toegepast. De soortkeus is afgestemd op de plaatselijke grondsoort, lokale vochtthuishouding en de gevolgen van strooizout. Hitte- en droogtebestendigheid is een belangrijk selectie criterium bij nieuw aan te planten bomen
- Het streven is diversiteit in soorten die passen binnen de lokale omstandigheden, ook wanneer het gaat om laanstructuren. In het buitengebied worden alleen inheemse boomsoorten toegepast, tenzij specifieke omstandigheden dit onwenselijk of onmogelijk maken
- Nieuwe of te herplanten bomen in lanen, wegbeplantingen en bomenrijen worden in principe op 'eindafstand' geplant (zie bijlage 3). Uitzondering hierop vormen cultuurhistorisch waardevolle beplantings-structuren en/of gebieden, waar de historische plantafstand als uitgangspunt geldt.
- Boomsoorten die niet voldoende resistent zijn tegen ziektes en plagen, worden beperkt aangeplant;
- Overlast gevende bomen (bv overmatige plak door luizen) worden beperkt in woonwijken toegepast.

In enkele gevallen zullen er meerdere belangen spelen als het gaat om aanplant van bomen. Voor nieuwe aanplant in het buitengebied en stedelijke omgeving gelden daarom de volgende randvoorwaarden:

- Bomen worden niet binnen twee meter van bebouwing geplant, als er voldoende alternatieven zijn. Uitzondering hierop is als er geen alternatieven zijn en de bomen een algemeen belang dienen (openbaar groen). In dit geval moeten er passende maatregelen genomen zijn om ingroei door wortels te voorkomen.
- In het buitengebied moet een berm minimaal 2,5 meter breed zijn, waarbij de bomen op 1,5 meter van de verharding worden geplant. Hier kan van worden afgeweken als er passende maatregelen genomen worden om ingroei door wortels te voorkomen.
- Een plantlocatie moet vrij zijn van kabels en leidingen om schade te voorkomen. In specifieke gevallen kan hiervan worden afgeweken.

5.3.2 Aanplant algemeen

Het beheer van een bomenbestand behelst ook het vervangen van bomen die zijn verwijderd, het aanplanten van extra bomen en de nazorg daarvan. Dit op basis van de in hoofdstuk 4 benoemde ambitie, het 'Actieplan Bomen erbij in de Oude IJsselstreek' en de voorwaarden uit hoofdstuk 5.

De richtlijn voor herplant is dat elke boom die gekapt wordt, ook wordt herplant (los van wat moet vanuit een compensatieplicht). Dit geldt zeker voor bomen in de belangrijke structuren. Uitzondering hierop zijn:

- Bomen in een straat- of laanbeplanting die volgens het renovatieplan niet herplant kunnen worden.
- Bomen die binnen vier meter van lichtmasten of verkeersregelinstallaties staan worden niet herplant. Bij een zuilvormige cultivar is dit twee meter.
- Geen herplant op een plek waarbij na de herplant een te smal trottoir (< 0,9 meter) overblijft in verband met bereikbaarheid voor bijvoorbeeld rolstoelgebruikers.

Als uit bovenstaande situaties blijkt dat herplant op locatie niet mogelijk is, wordt altijd gezocht naar een mogelijkheid om op een andere locatie de boom te herplanten.

Naast herplant is er de ambitie om kwantiteit van het bomenbestand te bewaken door het hanteren van het kengetal van minimaal één boom per inwoner. Dit gaat dus om extra aanplant van nieuwe bomen. Door elk jaar actief te zoeken naar locaties waar extra (laan)bomen geplant kunnen worden probeert de gemeente dit kengetal te bereiken. Daarnaast stimuleert de gemeente aanplant van bomen en struiken op eigen terrein om de omgeving groener te maken. Omdat het grootste deel van de ruimte in een kern particuliere ruimte is, valt hier veel winst te maken. Door het uitdelen van gratis bomen leveren de inwoners van de gemeente een positieve verandering aan een gezonder leefklimaat.

Tijdens en na aanplant is er een intensieve verzorging gericht op het goed aan laten slaan van de boom. Dit geldt ook bij inboet (vervangen van dode, nieuwe aanplant). De eerste jaren na aanplant hebben bomen nazorg nodig. In de aanslagfase zijn jonge bomen extra gevoelig voor extreme weersomstandigheden. Een hoge uitval is grotendeels te voorkomen door goed plantmateriaal, een goede kwaliteit plantplaats, juiste hantering van de boom tijdens het transport en het planten en voldoende nazorg, vooral water geven in het voorjaar en de zomer.

Werkproces 'Ruimtelijke ontwikkeling en aanplant algemeen'

Voor het ontwerp, de aanleg van groeiplaatsen en aanplant van bomen wordt gebruik gemaakt van het Programma van Eisen en de recentste versie van het Handboek bomen. Daarbij wordt tijdig aan het begin van het werkproces een ter zake deskundig persoon (opleidingsniveau European Tree Technician) ingeschakeld om mee te denken en beslissen.

Aan de hand van de 'matentabel bomen' (bijlage 3) of De Bomenmonitor van het Normeninstituut worden bomen ingepast binnen een ontwerp. Bomen die binnen een project zijn aangeplant krijgen een garantie van drie jaar en worden door de aannemer onderhouden. Als de inboet deel uitmaakt van een aanplant van meerdere (gelijkvormige) bomen dan moet het inboetmateriaal ten minste gelijk zijn aan de actuele, gemiddelde omvang van de overige bomen. Er geldt dan een hernieuwde hergroei-garantie van drie jaar.

Inboetbomen die door de gemeente zijn aangeplant worden door eigen dienst gecontroleerd en waar nodig water gegeven.

5.4 Bescherming van bomen

Voor de beleving van groen en de biodiversiteit is de aanwezigheid van volwassen bomen van belang. Het loont daarom om te investeren in de bescherming van bestaande bomen en de randvoorwaarden te creëren waardoor deze bomen oud kunnen worden. In sommige gevallen zijn de groeiomstandigheden van de bomen in de gemeente onvoldoende van kwaliteit. De belangrijkste knelpunten zijn het gebrek aan voldoende doorwortelbare ruimte, te weinig zuurstof en/of voedingsstoffen en de aanwezigheid van kabels en leidingen. Ook bovengronds ontbreekt het vaak aan voldoende groei-ruimte. Helaas is het effect vaak beperkt van meestal kostbare ingrepen om bij bestaande bomen de groeiomstandigheden duurzaam te verbeteren. Het boombeheer voor de bestaande bomen is daarom voornamelijk gericht op bescherming van de boom en zijn standplaats.

5.4.1 Juridische bescherming

Onder de Bomenverordening zijn bepaalde bomen binnen en buiten de kom juridisch beschermd. Er is een algemene regel voor bescherming van bomen vanaf een bepaalde omtrek. Daarnaast kennen we bijzondere bomen. Deze bomen hebben een zwaardere beschermde status, omdat deze op die locatie als individu bijzonder zijn. De criteria waarmee een bijzondere boom wordt vastgesteld zijn vermeldt in de Bomenverordening.

Van gemeentelijke bijzondere bomen die sterke achteruitgang in conditie vertonen of grote veiligheidsrisico's vormen, kan eventueel de levensduur verlengd worden met hulp van groeiplaatsverbetering of andere maatregelen (bv. innemen van de kroon of kroonverankering). Als de investeringen niet meer opwegen tegen het behoud van de gemeentelijke boom in jaren of de boom een groot veiligheidsrisico blijft vormen, moet per geval worden beoordeeld wanneer de boom uiteindelijk wordt verwijderd.

5.4.2 Opstellen BomenEffectAnalyse

Wanneer bij bouwwerkzaamheden (bv. renovatie of aanleg kabels en leidingen) binnen de invloedssfeer van bomen gewerkt gaat worden, moet van tevoren worden beoordeeld wat de precieze invloed is en of de bomen behoudenswaardig zijn. Er wordt gestreefd naar behoud en bescherming van de (kwalitatief goede) bomen. Dit kan door van tevoren een BomenEffectAnalyse (BEA) op te laten stellen. Hiermee wordt vastgesteld wat de invloed is van de werkzaamheden op de aanwezige bomen en welke maatregelen nodig zijn om de bomen duurzaam te behouden. Met deze kosten moet in het desbetreffende project rekening worden gehouden.

5.4.3 Handhaving bij illegale kap en niet naleven herplant

De gemeente heeft de mogelijkheid om bij illegale kap of beschadiging van een boom, degene die verantwoordelijk is voor de kap een (strafrechtelijke) boete op te leggen. Bij overtreding van de Bomenverordening gemeente Oude IJsselstreek kan bij bomen waarvoor een vergunning nodig is, proces-verbaal worden opgemaakt en een traject gestart worden door de politie van strafrechtelijke vervolging. Standaard legt de gemeente een herplantplicht op. De gemeente controleert naleving van een eventueel opgelegde herplant. Bij illegale kap of beschadiging van een gemeentelijke boom door derden, start de gemeente een procedure om een schadeclaim neer te kunnen leggen. Met een rapport

van een beëdigd taxateur wordt de schade op basis van de boomwaarde (volgens richtlijnen NVTB) geclaimd.

Werkproces 'Bescherming van bomen'

Gemeentelijke bijzondere bomen die levensverlengende maatregelen behoeven worden apart aangemerkt in het beheersysteem en ter beoordeling van een ter zake deskundig persoon (ETT) beoordeeld. Daarbij wordt bepaald of en welke maatregelen er benodigd zijn en of dit budgettair gezien mogelijk is. Als een dergelijke boom niet meer te behouden is, zal er een kapvergunning voor worden aangevraagd.

Voor aanvang van werkzaamheden binnen de invloedssfeer van bomen moet de projectverantwoordelijke een BEA op laten stellen. Dit kan door een ter zake deskundig persoon (ETT).

Illegale kap dan wel beschadiging van (monumentale) bomen wordt gemeld bij de boombeheerder, dan wel bij handhaving. Deze zullen in onderling overleg vervolgstappen ondernemen.

5.5 Aanpak van probleemsituaties

5.5.1 Overlastbeoordelingen

Gemeente Oude IJsselstreek is een groene gemeente. Dat karakter is voor de gemeente van groot belang en wordt mede versterkt door de grote hoeveelheid bomen buiten de bebouwde kom. De gemeente onderkend ook dat er binnen de bebouwde kom in verhouding minder bomen staan. Dit benadrukt het belang van de bomen van de gemeente in het openbare groen en het behoud daarvan. Uitgangspunt in dit kader is dat straatbomen zorgen voor een groene aanblik en een kwalitatief hoogwaardig beeld van openbaar groen. Zo zorgt de gemeente voor een prettige woon- en werkomgeving voor haar inwoners.

Toch kunnen bomen zorgen voor overlast, bijvoorbeeld omdat blad de tuinen inwaait, bomen schaduw geven, plakkerige afscheiding van luizen de auto besmeurt of er eikenprocessierupsen in de boom zitten. De overlast van bomen is heel subjectief. Wat voor de één overlast is kan voor de ander geen enkel probleem zijn. Bovenstaande voorbeelden kunnen er wel toe leiden dat bewoners een melding over een boom indienen bij de gemeente.

In veel gevallen kan deze subjectief gevoelde overlast niet objectief behandeld worden. Wel stelt de gemeente dat enige mate van overlast elke bewoner moet kunnen dulden. Veel voordelen zijn er immers ook. Om de mate van hinder enigszins te objectiveren, zijn criteria zinvol om een melding op een goede manier af te handelen. In bijlage 4 is een aantal veelvoorkomende klachten of hinder op een rij gezet waarbij objectiveringscriteria helpen bij de klachtenafhandeling. Terughoudendheid bij het snoeien of verwijderen van bomen bij overlast is nodig. Ernstige hinder zal aantoonbaar gemaakt moeten worden door de eiser.

Een nieuwe vorm van hinder is de schaduwwerking door bomen op een (potentiële) zonnepanelenlocatie. Om deze reden ontvangt de gemeente veel verzoeken om bomen te snoeien of te kappen. De aanleg van zonnepanelen of een verminderde opbrengt van de panelen is voor de gemeente geen reden om bomen te kappen of te snoeien. Bij de beoordeling of zonnepanelen rendabel zijn op die locatie, zijn de bomen een gegeven waar rekening mee gehouden moet worden. Zodra een boom dood is, wordt hij vervangen. Daar waar mogelijk wordt er rekening gehouden met de boomsoort. Op locaties waar nieuwe bomen worden geplant, houdt men rekening met bestaande zonnepanelen. Kijk voor meer informatie in bijlage 5.

5.5.2 Bestrijden ziekten en plagen

Voor het bestrijden van ziekten en plagen die het bomenbestand bedreigen of een gevaar voor de volksgezondheid vormen, wordt per aantasting bekeken wat de efficiëntste manier is om de aantasting in te perken. Daarbij wordt zoveel als mogelijk de landelijke richtlijnen aangehouden.

5.5.3 Schade door bomen

De gemeente draagt zo goed als mogelijk zorg voor haar bomen door ze met regelmaat te controleren en te onderhouden. Toch kan het voorkomen dat een boom van de gemeente schade veroorzaakt, bijvoorbeeld door vallende takken, vallende boomdelen of doorschietende wortels.

Dat een boom schade veroorzaakt maakt niet automatisch dat de boomeigenaar daar aansprakelijk voor is. Dat wordt pas anders als hij onvoldoende voor zijn boom(wortels) heeft gezorgd. Een boomeigenaar moet zodanig voor zijn boom zorgen, dat hij de risico's voor schade door de boom beperkt. De rechtspraak stelt: de boomeigenaar moet, ter beperking van dat risico, maatregelen treffen die van een zorgvuldig handelend eigenaar van die boom op die plaats redelijkerwijze mogen worden verlangd.

Of de gemeente voldoende maatregelen heeft getroffen, hangt af van de concrete omstandigheden van het geval. Denk daarbij onder meer aan de waarschijnlijkheid van de schade, de aard en de ernst van de schade maar ook de bezwaarlijkheid van de te nemen maatregelen om schade te voorkomen.

Boomwortels

Van de gemeente kan niet in het algemeen worden gevergd dat zij bij elke boom die op relatief korte afstand van een naburig perceel staat preventief bij het planten een constructie aanbrengt of andere maatregelen treft die het doorgroeien van de wortels belemmert en evenmin dat zij van elke boom in haar bestand periodiek ondergronds controleert of de wortels van deze boom doorgroeien in een naastgelegen perceel. Dit zou onevenredige kosten voor de gemeente met zich mee brengen en in veel gevallen zorgt de aanwezigheid van boomwortels niet voor overlast of schade.

Dit kan anders worden zodra er een melding van een bewoner binnenkomt. Dan kan het zijn dat de gemeente meer moet doen. De gemeente kan dan aansprakelijk zijn voor de schade die ontstaat vanaf het moment dat zij, na de melding maatregelen had moeten nemen, en dit nalaat. De gemeente is niet aansprakelijk voor schade die is ontstaan als beide partijen niet weten (of hoeven te weten) wat er exact onder grond gebeurt en de gemeente aan haar zorgplicht heeft voldaan.

Uitgangspunten

Bij schade hanteert de gemeente Oude IJsselstreek de volgende uitgangspunten:

- De gemeente neemt alle meldingen van schade door gemeentelijke bomen zorgvuldig in behandeling;
- Bij een aansprakelijkstelling voor schade door een boom van de gemeente, zal de gedupeerde aan moeten tonen dat de schade is veroorzaakt door de boom van de gemeente;
- De gemeente aanvaardt in beginsel geen aansprakelijkheid voor schade als gevolg van gebruikelijke vormen en ernst van hinder door bomen, zoals schaduw bij zonnepanelen of schoonmaakkosten als gevolg van bladval, boomvruchten of uitwerpselen van dieren;
- De gemeente aanvaardt in beginsel geen aansprakelijkheid schade aan bestrating, bebouwing of een rioolhuisaansluiting door wortel ingroei.

Werkproces 'aanpak van probleemsituaties'

Meldingen en klachten over gemeentelijke bomen worden door eigen personeel beoordeeld. Daarbij wordt per melding beoordeeld wat de situatie is en, indien mogelijk en dit binnen de bovenstaande richtlijnen past, wordt er een passende oplossing gezocht. Het niet op (kunnen) lossen van een melding is daarbij ook een mogelijke uitkomst.

Opdruk door wortels waarbij de openbare veiligheid in het geding komt in de openbare ruimte worden door eigen personeel opgelost.

Schademeldingen door bomen van de gemeente worden in eerste instantie beoordeeld door eigen personeel. Mocht er sprake zijn van een aansprakelijkheidsstelling dan wordt er opgeschaald naar de verzekeraar van de gemeente.

6 Communicatie over beheer en onderhoud

6.1 Regulier onderhoud

Het onderhoud van bomen bestaat uit zogenaamd technisch beheer. Dit onderhoud wordt uitgevoerd vanuit het oogpunt van zorg voor de bomen en het voldoen aan de zorgplicht die de gemeente voor heeft. Kort gezegd worden de bomen periodiek beoordeeld en wanneer nodig worden onderhoudsmaatregelen uitgevoerd. Hierbij worden dan ook noodzakelijke ingrepen gedaan om bomen weer veilig te maken, zoals het snoeien van dood hout. Aangezien dit normaal onderhoud betreft, wordt hierover beperkt gecommuniceerd.

6.2 Kappen van bomen

De aanvragen van omgevingsvergunningen voor het kappen van bomen, worden aangevraagd en gepubliceerd via de gebruikelijke kanalen. Dit gebeurt op het moment dat er een kapvergunning nodig is om een boom te verwijderen. Men kan de aanvragen en vergunningen inzien en een bezwaar indienen. De gemeente neemt hierbij geen actieve rol in om inwoners op een andere wijze te informeren.

De gemeente wil in de toekomst inwoners informeren over het kappen van bomen als een kapaanvraag niet nodig is, bijvoorbeeld binnen de kom of in geval van een gevaarlijke boom. De informatie wordt bijvoorbeeld via de website m.b.v. een interactieve kaart zichtbaar gemaakt.

Op het moment dat grootschalige ingrepen aan de orde zijn worden inwoners geïnformeerd en betrokken. Met 'grootschalig' wordt geen reguliere snoei bedoeld, maar wel bijvoorbeeld het kappen van een laanbeplanting. Zoals eerder aangegeven in dit beheerplan worden per geval de direct belanghebbenden actief geïnformeerd.

6.3 Aanplant van bomen

Het groene karakter is voor de gemeente van groot belang en wil dit graag uitdragen naar haar inwoners. Onderdeel daarvan is om mensen actief te betrekken bij het vergroenen van de omgeving. Dit gebeurt door het stimuleren van het aanplanten van groen en bomen en behoud van de bestaande bomen.

Onder andere met de actie 'Tegel eruit, boom erin' waarbij gratis bomen aan de inwoners van de gemeente worden uitgedeeld. De Boomfeestdag is ook een voorbeeld waarbij basisschoolkinderen actief worden betrokken om de natuur en het planten van bomen onder de aandacht te brengen.

6.4 Overlast

Bij zware overlast of volksgezondheidsproblemen zoals bijvoorbeeld bij de eikenprocessierups wordt aan de hand van de meest actuele informatie actief gecommuniceerd over alle ontwikkelingen. Daarbij wordt een zo compleet mogelijk beeld gegeven van wat de gemeente doet om de overlast te beperken.

6.5 Samenwerking

Gemeente Oude IJsselstreek vindt het belangrijk om haar inwoners te betrekken in het gebruik van de openbare ruimte. Daarom hecht de gemeente waarde aan de inspraak en ideeën van burgers en belangenverenigingen. Daarnaast maakt de gemeente gebruik van een professionele achterban. Een voorbeeld hiervan is de Bomengroep Oude IJsselstreek.

7 Financiële uitwerking

7.1 Financieel overzicht

In 2020 heeft Eco Consult een doorrekening gemaakt op basis van een steekproef. De doorrekening laat zien wat de kosten zijn voor het wegwerken van de snoeiachterstand en wat op langere termijn de structurele kosten bedragen bij een planmatige aanpak van het boombeheer. Bij de planmatige aanpak van het boombeheer wordt toegewerkt naar gelijkblijvende jaarlijkse snoeikosten. Dit zijn de kosten bij een bomenbestand waarin alle bomen een 'aanvaard beeld' hebben. Om dit te bereiken, is bij de doorrekening de insteek gekozen om de achterstand en verwaarlozing in de onderhoudstoestand van de bomen hoofdzakelijk in de eerste jaren weg te werken. Vanaf 2027 is het volledige bomenbestand op 'aanvaard beeld' en is nauwelijks meer sprake van schommelingen in het jaarlijks benodigde budget.

De berekeningen zijn de basis geweest voor de huidige aanpak van het bomenbestand zoals beschreven in dit boombeheerplan. De gemeenteraad heeft in 2021 op basis van de gemaakte doorrekeningen een structureel budget voor boombeheer beschikbaar gesteld. En daarnaast eenmalig een investering beschikbaar gesteld om achterstanden in snoei op te lossen. De kosten van het boombeheer zijn dus gedekt in de huidige budgetten.

Aan de doorrekening van Eco Consult liggen een aantal uitgangspunten ten grondslag:

- Extrapolatie op basis van een representatieve steekproef bij 10% van het bomenbestand (circa 4.000 bomen).
- De snoeiachterstand wordt grotendeels in het eerste jaar weggewerkt.
- Hantering van marktconforme prijzen.
- Gehanteerde normen zijn inclusief tractie, het toepassen van normale verkeersmaatregelen en het verwerken en afvoeren van vrijkomend materiaal.
- Berekende kosten voor het boombeheer zijn inclusief basisinventarisatie, inspectie boomveiligheid, uitvoering nader onderzoek, bestekadministratie en toezicht en automatiseringskosten.
- Berekende kosten voor het totale boombeheer zijn exclusief afschrijving bomenbestand, beheersen ziekten en plagen, uitvoeren rooi- en plantwerk en watergeven jonge bomen.

De doorrekening is uitgevoerd volgens een modelmatige benadering. Dit betekent dat afwijkingen in de praktijk voor zullen komen, maar op hoofdlijnen een goede inschatting is van de kosten voor het boombeheer.

7.2 Resultaat doorrekening

Voor het huidige bomenareaal is structureel een jaarlijks snoeibudget van € 280.000 beschikbaar. Voor de overige werkzaamheden (boomveiligheidscontrole- en onderzoeken, treffen verkeersmaatregelen, toezicht en automatisering) is aanvullend € 120.000 beschikbaar. De kosten van het boombeheer bestaan uit veel verschillende onderdelen. Het gaat dan niet alleen om de arbeidskosten, maar bijvoorbeeld ook om de kosten van in te zetten materieel (hoogwerker, versnipperaar), materiaal, automatisering, inspectie en onderzoek, toezicht en het treffen van verkeersmaatregelen. Een overzicht is te vinden in figuur 4.

Onderdeel	Begroting
Snoeiwerk (BGS, OHS, vormbomen)	€ 280.000
Boomveiligheid (BVC, onderzoek)	€ 25.000
Verkeersmaatregelen	€ 79.000
Toezicht	€ 11.000
Automatisering	€ 3.000
TOTAAL STRUCTUREEL	€ 398.000
Extra benodigde investering t.b.v. achterstanden	€ 480.000

Figuur 4 Confrontatie doorrekening met gemeentelijk bomenbudget (Eco Consult, 2020)

Binnen de gemeentelijke begroting zijn de kosten verdeeld over verschillende budgetten of integraal onderdeel van een breder budget en dan niet als zodanig geormerkt. Daarnaast wordt een deel van de kosten gedekt door inzet van eigen personeel en materiaal.

7.3 Aanpak achterstand

Zowel uit oogpunt van de maximaal beschikbare middelen en capaciteit van de ambtelijke organisatie kiest de gemeente ervoor om de achterstand in het bomenbestand over een periode van drie jaar weg te werken. Dit biedt als voordelen dat de meerkosten over meerdere jaren uitgespreid kunnen worden en dat meer gebruik gemaakt kan worden van de inzetbaarheid van het eigen personeel (zowel voorbereidend als uitvoerend). Nadelen van deze aanpak zijn dat het langer duurt voordat een stabiele beheersituatie ontstaat en er kans is op meerkosten vanwege het verder uitstellen van het onderhoud. Voor de gemeente wegen de voordelen van deze aanpak zwaarder dan de nadelen die dit met zich mee zou kunnen brengen.

7.4 Areaaluitbreiding

Het beheer van een bomenbestand behelst ook het aanplanten van extra bomen. Een areaaluitbreiding heeft tot gevolg dat op (lange) termijn de kosten voor het beheren van het bomenbestand omhoog gaan. Er zal dus een balans moeten zijn tussen het uitgebreide areaal en het beschikbare budget/capaciteit.

Zoals eerder beschreven in dit beheerplan heeft een boom vanaf aanplant tot kap verschillende keren onderhoud nodig. In de eerste twintig jaar is dat voornamelijk begeleidingssnoei, in de daaropvolgende jaren onderhoudssnoei. In figuur 5 is te zien wat het onderhoud van bomen gemiddeld per levensfase kost.

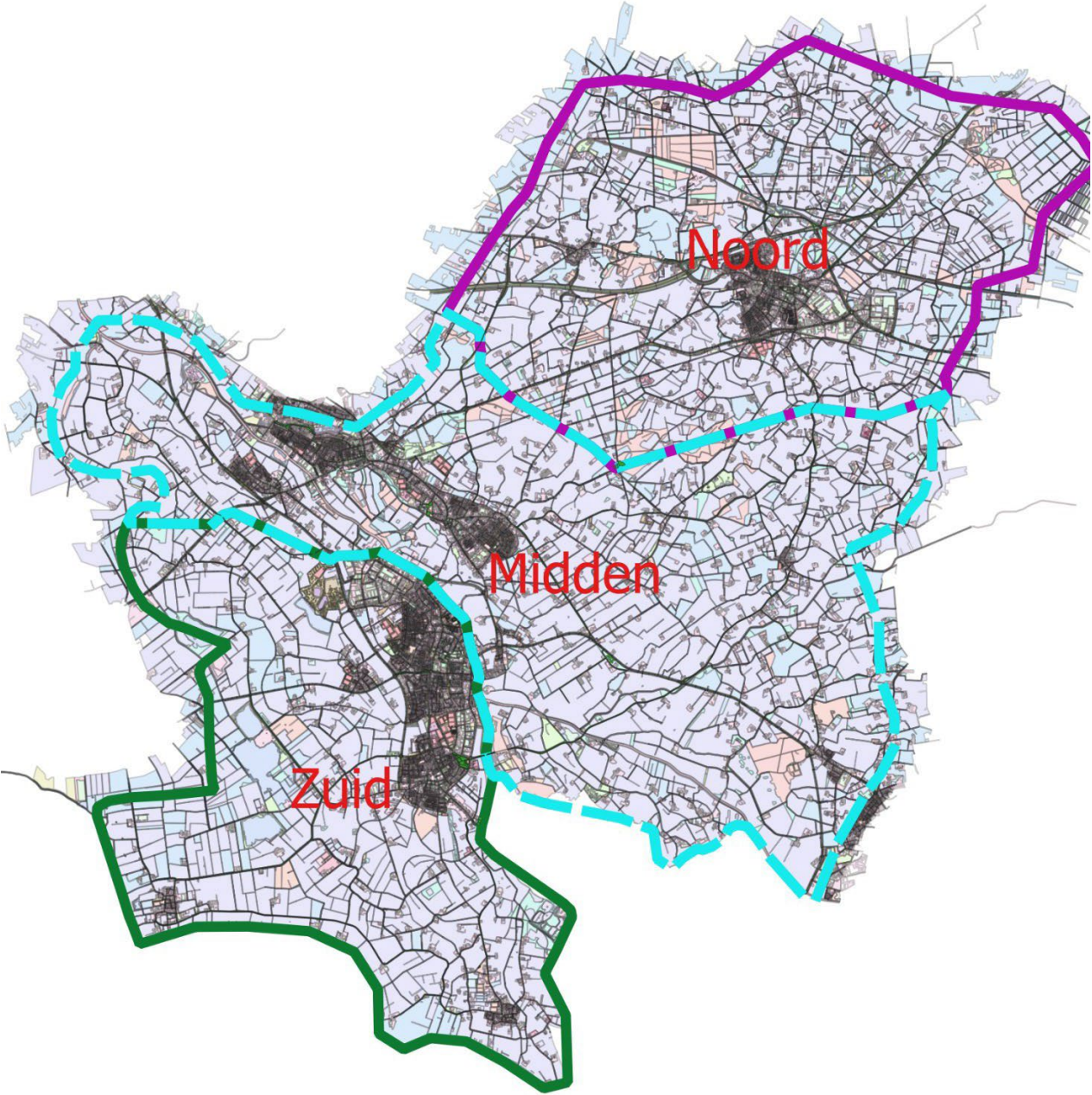
Verzorgings- fase in jaren	Type snoei	Snoeifreque- tie in jaren	Kosten per snoeibeurt	Kosten per jaar	Totaal per verzorgingsfase
0 – 20	Begeleiding	3	19,-	6,33	127,-
20 – 80	Onderhoud	6	77,-	12,85	770,-
80 – 100	Veiligheid	4	129,-	32,25	645,-
Totaal					1540,-
Gemiddeld per jaar					15,40

Figuur 5 Gemiddelde onderhoudskosten bomen per boomfase (Bomenwerk, Kosten en Techniek - 2020)

Bij een omlooptijd van 100 jaar kost het onderhoud gemiddeld €15,40 per jaar. In de beheervisie wordt uitgegaan van een gemiddelde omlooptijd van vijftig jaar van een boom. Met deze vijftig jaar omlooptijd zijn de snoeikosten €10,25 per boom per jaar. Speciale snoeivormen zoals haag- of leibomen zitten hier niet bij in.

Uiteraard zitten er ook kosten aan het planten van de boom. Daarnaast moet een nieuw geplante boom, zoals eerder aangegeven, in de eerste drie jaar regelmatig gecontroleerd worden en voldoende water krijgen. Het planten van een boom en nazorg van drie jaar kost gemiddeld €160,- per boom (Bomenwerk, Kosten en techniek – 2020). De kosten van het plantgoed zitten hier niet bij in.

Bijlage 1 Gebiedsindeling Oude IJsselstreek

Bijlage 2: Takvrije zones

In onderstaande tabel gaat het om de minimaal benodigde takvrije zone boven een weg of de minimale afstand in strekkende meter ten opzichte van een object.

Element	Omschrijving element	Takvrije ruimte boven object in meter	Afstand kroon tot object in meter
Wegen	Boven autowegen/ gebiedsontsluitingswegen	4,6	
	Boven overige wegen	4,2	
	Boven fietspaden	4,2	
	Boven voetpaden	3,5	
	Boven kunstwerken wegen	2,0	
	Naast wegen	1,0	
	Boven landbouwgronden	4,2	
Bebouwing	Naast bebouwing en gevels		1,5
	Boven bebouwing (inclusief dakkappen, goten, etc.)	1,5	
	Boven (particuliere) tuinen	4,2	
Vaarwegen	Boven vaarwegen	5,0	
	Boven overige vaarwegen	5,0	
	Boven waterschapssloten	4,6	
	Kunstwerken vaarwegen	4,6	
	Schouwpaden	3,5	
	Naast vaarwegen		1,0
Verkeersmeubilair	Verkeersregelinstallaties		1,0
	Verkeersborden en bewegwijzering		1,0
	Verlichting		1,0
	Halte openbaarvervoer		1,0
	Hekwerken		1,0
	Overig verkeersmeubilair		1,0
Bovengrondse infrastructuur	Hoogspanningsleidingen		25,0
	Telefoonmasten/ zendmasten		5,0

Als geen van de bovenstaande zaken bij een boom van toepassing is dan kan ervoor worden gekozen om de boom niet op te snoeien. Dit is afhankelijk van de wijze waarop een groenobject (zoals een park) in het geheel wordt beheerd.

Bijlage 3 Matentabel bomen

Onderwerp	1 ^e grootte	2 ^e grootte	3 ^e grootte
Hoogte	>12 m	6-12 m	<6m
Kroondiameter	>8 m	4-8 m	<4m
Minimale onderlinge plantafstand	12 m	8 m	4 m
Verwachte minimale kroonprojectie	115 m ²	65 m ²	20 m ²
Stamdoorsnede	0,50-1,20 m	0,40-0,60 m	0,20-0,50 m
Afstand hart stam tot gevel ^{1 5}	>7 m	>5 m	>2,5 m
Bewortelbare ondergrondse ruimte ²	>25 m ³	>15 m ³	>10m ³
Oppervlakte plantvak of – sleuf bij bomen in verharding	25 m ² of >3m ¹	15 m ² of >2 m ¹	10 m ² of > 1,5 m ¹
Minimale plantmaat nieuwe boom ³	12-14	12-14	12-14
Afstand hart stam tot lichtmast	4 m	2 m	2 m
Afstand hart stam tot trottoirband ⁴	0,45-0,50 m	0,45-0,50 m	0,45-0,50 m
Afstand hart stam tot rand verharding	1,5 m	1,5 m	1 m
Vrije trottoirruimte (excl. boomspiegel)	0,90 m	0,90 m	0,90 m
Afstand hart stam tot kabels/leidingen ⁵	3 m	2 m	1 m

(Tabel van Eco Consult, 2020)

¹ hanteer als vuistregel 50% + 1 meter van de verwachte kroondiameter van de toe te passen boomsoort.

² benodigde groeiruimte voor tenminste 25 jaar; vuistregel 1-0,5-0,25 m³ groeiruimte per jaar voor respectievelijk 1e-2e-3e grootte. Gemiddeld genomen vindt eens in de 20-30 jaar aanpassing van de openbare ruimte plaats. Dit is dan tevens een natuurlijk moment om te bepalen of uitbreiding van de groeiplaats al dan niet nodig is.

³ In gebieden waar regelmatig wordt ingeboet vanwege vandalisme, overwegen om grotere plantmaten toe te passen.

⁴ wettelijke afstand (5:42 BW) tot de erfgrans is 2 meter; voor openbare bomen is hierop uitzondering mogelijk.

⁵ afstand tot buitenkant buis of tracé; bij voorkeur buiten verwachte kroonprojectie projecteren. Kabelgoten toepassen indien kabels en leidingen binnen de voor de boom gereserveerde doorwortelbare ruimte worden gelegd.

Bijlage 4 Beleid ten aanzien van klachten over bomen

Klacht	Beleid	Actie
Eikenprocessierups	Bij overlast van nesten van de eikenprocessierupsen in bomen van de gemeente kan de volksgezondheid in het geding komen.	Bij overlast wordt de overlast weggenomen. Dit gebeurt volgens het plan van aanpak 'Beheersing Eikenprocessierups Oude IJsselstreek'.
Honingdauw/ roetdauwschimmel	Het algemeen belang van de boom gaat boven de overlast van luizen. Luizenplaag is vervelend, maar niet schadelijk. De plakkerige substantie kan overal weer worden afgewassen. In geval van herinrichting wordt aangeraden een soort te kiezen die luizen niet als gastheer gebruiken.	Bij ernstige overlast is bestrijding met lieveheersbeestjes mogelijk. De gemeente gaat hier terughoudend mee om, een goed resultaat is namelijk niet gegarandeerd en het is geen permanente oplossing voor het probleem.
Vogeluitwerpselen/ geluiden	Overlast door vogeluitwerpselen of vogelgeluid valt onder te dulden overlast. Hierbij gaat het algemeen belang van de boom boven de overlast.	Geen.
Blad/naalden	Overlast door blad of naalden valt onder te dulden overlast. Hierbij gaat het algemeen belang van de boom boven de overlast.	Geen. Bij ernstige overlast is het plaatsen van een bladkorf in de buurt mogelijk. Hiermee wordt de overlast niet minder maar worden inwoners wel gecompenseerd wat betreft de kosten van het legen van de groene container.
Vruchten	Harde vruchten (bijvoorbeeld kastanjes of eikels) veroorzaken zelden schade. Het is bekend dat bomen als eiken en kastanjes vruchten laten vallen en dat daardoor ontstane overlast tot het normale maatschappelijke risico behoort. Als er sprake is van overlast door zachte vruchten zal deze extreem hinderlijk of gevaarlijk moeten zijn, wil de gemeente maatregelen treffen.	Waar problemen door gladheid ontstaan op parkeerplekken, wandel- en fietspaden zal de gemeente de verharding vaker vegen. In andere situaties zal uitsluitend vruchtval geen reden zijn om maatregelen te treffen.
Overhangende takken	In het algemeen ligt het probleem niet bij de overhangende takken, maar bij blad- of vruchtval. Terughoudendheid is dus gewenst. Bij overlast als gevolg van overhangende takken in combinatie met bijvoorbeeld schade aan een dakrand zal de gemeente afwegen of inkorten of geheel wegnemen (snoeien) van deze takken een duurzame en boomtechnisch verantwoorde oplossing is.	Als het technisch verantwoord is om takken te snoeien zal de gemeente dit doen. Het snoeien van overhangende takken zal zoveel mogelijk meegenomen worden in het snoeiprogramma van de gemeente. Dit houdt in dat het mogelijk is dat - na overleg met de bewoner- de takken pas één à twee jaar na de constatering gesnoeid worden. Het kandelabereren van de boom is geen optie.
Lichtontneming	Het is acceptabel als bewoners een deel van de dag schaduw in hun huis of tuin hebben, mits de zon ook gedurende een deel van de dag binnenvalt. Als bomen aan	Overlast door schaduw is voor de gemeente in beginsel geen reden om maatregelen te treffen. Als er sprake is van "zware hinder" dan zal de gemeente maatregelen nemen. De

	de zonzijde ernstig de lichtinval belemmeren, zal van geval tot geval beoordeeld worden of het algemeen belang zwaarder weegt of het particulier belang. Historie zal hierin een rol spelen (was de boom er eerder dan de bewoner).	bewoner zal zelf moeten aantonen dat het gaat om zware hinder. Dit kan bestaan uit een onderzoeksrapport waaruit blijkt dat er te weinig daglicht in de woning komt. In het onderzoeksrapport wordt de daglichttoetreding getoetst aan de normen in Bouwbesluit conform NEN 2057:2011, "bepaling van de equivalente daglichtoppervlakte van een ruimte" (hoe lang en hoeveel daglicht komt er per dag binnen).
Schade door boom(delen)	Wordt per geval beoordeeld	-
Allergieën	Als personen allergisch reageren op bomen (stuifmeel), dan is dat geen reden om de boom te verwijderen. Daarbij wordt opgemerkt dat een allergie zelden tot nooit is terug te leiden naar een individuele boom waardoor het verwijderen van een boom ook geen oplossing biedt.	Geen.
Rendementsverlies zonnepanelen	De gemeente verwijdert of snoeit geen bomen om zonnepanelen. Na uitval zal de gemeente ook een boom terug planten. Een inwoner kan weten dat een dergelijke plek voor een boom bestemd is en dat deze schaduw op kan leveren. Bij de ontwikkeling van nieuwe wijken, houdt de gemeente rekening met de mogelijke aanbreng van zonnepanelen. Zie ook bijlage 5.	Geen.

Bijlage 5 Uitgangspunten bomen in relatie tot zonnepanelen

Inleiding

De afgelopen jaren is er een stijging van het aantal particulieren en bedrijven dat zonnepanelen plaatst op daken van woningen of andere panden. De overheid moedigt het plaatsen van zonnepanelen aan en wij als gemeente Oude IJsselstreek ook. Zonnepanelen leveren minder stroom op als een deel van het paneel schaduw krijgt door bijvoorbeeld bomen. Steeds vaker ontvangt de gemeente aanvragen om bomen te kappen of te snoeien om schaduw op zonnepanelen te verminderen.

Waarom deze notitie?

De gemeente hecht grote waarde aan het verduurzamen van de energievoorziening maar ook aan de groen- en bomenstructuur. Verduurzaming van de energievoorziening ligt vast in het beleid van de gemeente, waaronder bijvoorbeeld in de 'Regionale Energie Strategie voor de Achterhoek'. Het belang van de bomenstructuur ligt vast in de Visie op landschap, natuur en groene kernen en het Boombeheerplan. Als de gemeente aanvragen krijgt voor het verwijderen of snoeien van bomen om schaduw op zonnepanelen te voorkomen of verminderen, geeft dit beleid een conflict.

Dus deze notitie geeft helderheid richting inwoners en bedrijven.

Inwoners en bedrijven die zonnepanelen hebben of overwegen aan te schaffen weten wat het standpunt van de gemeente is bij conflicten tussen belangen van bomen en zonnepanelen.

Uitgangspunten gemeente Oude IJsselstreek:

Als gemeente gaan we uit van de volgende drie uitgangspunten:

1. *beschermt in bestaande situaties het bomenbestand.*

In bestaande situaties gaat de boom voor en wordt behouden. Ook als de boom in de toekomst nog gaat groeien. Aanvragen tot drastische snoei worden niet ingewilligd. Bij het plaatsen van zonnepanelen moet met de aanwezigheid en de groei van de boom dus rekening worden gehouden. De aanwezigheid van zonnepanelen of de wens om zonnepanelen te plaatsen, is geen reden is voor het vellen of snoeien van bomen. Het openbaar groen is belangrijk en van grote waarde. Bomen dragen bij aan de verbetering van het klimaat en aan een prettige omgeving.

Het vellen van bomen, enkel om reden van het plaatsen van zonnepanelen, staat haaks op een duurzaam groenbeleid.

2. *stimuleert zonnepanelen bij nieuwbouwlocaties.*

Op nieuwbouwlocaties waar bomen in de openbare ruimte worden aangeplant, wordt rekening gehouden met de aanwezigheid van zonnepanelen en/of de eventuele plaatsing daarvan. Dit stimuleert het plaatsen van zonnepanelen.

3. *stimuleert zonnepanelen bij herinrichtingslocaties.*

Bij herinrichting van gebieden waar sowieso al bomen gekapt of gesnoeid moeten worden, gelden dezelfde regels als voor nieuwbouwlocaties. Als het vanuit herinrichtingsplannen niet nodig is om bestaande bomen te kappen of te snoeien of als herbeplanting op de locaties van de oude bomen plaatsvindt, gelden dezelfde regels als voor bestaande situaties.

In deze notitie wordt onder het begrip boom verstaan: een houtachtig, overblijvend gewas dat bestaat uit één of meerdere stammen die zich op zekere hoogte boven de grond vertakt of vertakken.

Bijlage 6 Bronvermelding

1. 't Lam, C., Houweling, G., Goudzwaard, A.V.K. (2017). Beheerplan 2017-2031 Laanbomen gemeente Winterswijk. Cobra Adviseurs.
2. Visser, B.M, E. Koot. (2022). Bomen en wet: Handboek bomenrecht en bomenrechtspraak, 7e ed.
3. Ing. R.M.M. Vos (2015). Bomenplan 2015-2024 Gemeente Cranendonck. Gem. Cranendonck.
4. Greenpoint Advies (2011). Boombeheerplan Gemeente Bunnik. Gem. Bunnik.
5. Vakmedianet (2020). Bomenwerk Kosten en techniek
6. Gemeente Oss (2016). Richtlijn hinder & overlast bomen. Uitwerking notitie "Osse Bomen".
7. R. Lieverse, B. Leijendeckers (2020) Advies boombeheer voor gemeente Oude IJsselstreek - Benchmark en doorrekening 2021-2032. Eco Consult
8. R. Lieverse (2020). Aanzet voor bomenvisie- en beleid gemeente Oude IJsselstreek - Input voor bomenbeheerplan (i.o.) en groenvisie (i.o.). Eco Consult